

«Створення концепції інформаційного суспільства є необхідністю, засобом підвищення конкурентоспроможності держави на міжнародних ринках, надання своїм громадянам можливості отримати освіту та працевлаштуватися в сучасному інформаційному світі. Програми та концепції кожної держави розраховані лише на ті елементи інформаційної індустрії, на які держава може впливати, хоча ця сфера майже цілком зосереджена в приватному секторі, який і ризикує своїми капіталами. При цьому головне завдання держави – створити сприятливі умови для залучення капіталів до інформаційної галузі для подальшої розбудови інформаційного суспільства.

Підходи до побудови інформаційного суспільства значно відрізняються. Наприклад, у США увага акцентується на технологічних аспектах, у Європі – на соціальних вимірах.

Уряд США зробив пріоритетом своєї політики розвиток інформаційної інфраструктури. Відомою ініціативою, яка реалізується у США з 1993 р., є «Національна інформаційна інфраструктура: план дій». Згідно з цією ініціативою визнається, що інформаційну інфраструктуру створює переважно приватний сектор, при цьому держава повинна відігравати істотну роль для забезпечення всіх американців інформаційними ресурсами за доступними цінами.

У Канаді концепцію національного суспільства розглядають як засіб збереження культурної ідентичності перед загрозою інформаційної експансії США і засіб входження до економіки наступного століття.

Значних успіхів досягла Велика Британія, яка послідовно проводить політику надання інформації і послуг громадянам з боку держави через Інтернет. Так, державна інформаційна служба країни забезпечує доступ до більш як 300 державних організацій.

Практично кожна з країн Європи має програму, присвячену формуванню національної політики в справі побудови інформаційного суспільства, причому ця політика сприймається не як данина моді, а як імператив, невиконання якого призводить до втрати конкурентоспроможності всієї країни, порівняльним зниженням рівня життя, втрати темпів розвитку й відкидання з передових економічних, торгових, технологічних позицій.

Однак найшвидшими темпами ринок інформаційних технологій розвивається в азіатських країнах – Республіці Корея, Тайвані, Гонконгу, Японії та Сінгапурі.

Проблемі розвитку інформаційного суспільства дедалі більше уваги приділяють ООН загалом і такий її специфічний підрозділ, як ЮНЕСКО. Ситуація, що склалася на межі 70–80-х років, поставила цю міжнародну

організацію перед необхідністю глибше проаналізувати перебіг інформаційних процесів у світі, а також наслідки їх впливу на національні культури. Поступово питання про засоби масової комунікації набуло рис глобального та стало одним з головних напрямів діяльності ЮНЕСКО. На порядку денному цієї організації постало питання про модель нового міжнародного інформаційного порядку.

Визначальним внеском у концептуальні засади та програми розбудови нового інформаційного середовища стали напрацювання світового саміту «великої вісімки» 2000 р. (Окінава), світового саміту, що проходив у Женеві (Швейцарія, грудень 2003 р.), конференцій ЮНЕСКО, що відбулися в Майнці (Німеччина, 2003 р.) та Парижі (Франція, 2003 р.), саміту ЮНІДО, що пройшов у Будапешті (Угорщина, 2003 р.), саміту з проблем розбудови інформаційного суспільства та суспільства, що ґрунтується на знаннях (Туніс, 2005 р.).

Глобалізація міжнародного суспільства – це економічний, фінансовий, а також і науково-технічний процес, нові інформаційні технології якого оплутують увесь світ мережею, яка є настільки ж щільною, як і гнучкою. Цей процес можна назвати й культурним.

ЮНЕСКО розглядає глобалізацію як процес, що далеко виходить за межі економічних питань: впливає на спосіб життя й поведінку, змінює звичне уявлення про прийняття рішень і управління, а також про форми художнього вираження. Тільки усвідомлення глобальних тенденцій надасть міжнародному суспільству можливість домогтися найбільших результатів при повазі до існуючих розбіжностей.

Саме тому глобалізація нині перебуває в центрі уваги ЮНЕСКО. Генеральний директор ЮНЕСКО у 2000 р. так визначив головні пріоритети, які в сучасних умовах відповідають місії ЮНЕСКО: 1) постійна освіта для всіх упродовж усього життя; 2) етичні аспекти інформаційного співтовариства; 3) етичні аспекти науки і технології; 4) етичні аспекти навколишнього середовища; 5) етичні аспекти діалогу між різними культурами.

Стратегія ЮНЕСКО щодо інформаційного суспільства визначена на сьогодні в документах різного рівня й ступеня важливості: 1) «ЮНЕСКО і інформаційне суспільство для всіх»; 2) оновлений мандат «Загальної програми з інформації» (грудень 1996 р.); 3) «Виконання рішення 150EX/3.5.1 з проблем, що виникають у зв'язку з інформаційними магістралями: роль ЮНЕСКО» (1997 р.); 4) Резолюція ЮНЕСКО 29 с/36; 5) Основна програма IV: «На шляху до комунікаційного та інформаційного суспільства для всіх» (1999 р.).

ЮНЕСКО має конкретний мандат ООН у галузі розвитку комунікації і виконує Основну програму IV «На шляху до комунікаційного та інформаційного суспільства для всіх». Ця програма оновлюється кожні два роки.

У липні 2000 р. в Окінаві країни «великої вісімки» прийняли Хартію глобального інформаційного суспільства, у якій встановлюються основні принципи входження держав і країн у це суспільство. «Вісімка» проголосила основні положення, які країни будуть застосовувати при здійсненні політики з формування й розвитку інформаційного суспільства: 1) використання можливостей цифрових технологій (потенційні вигоди ІТ, що полягають у стимулюванні конкуренції, сприянні розширенню виробництва, створенні й підтримці економічного зростання та збільшення зайнятості, відкривають значні перспективи); 2) подолання електронно-цифрового розриву (кожний повинен мати можливість доступу до інформації та систем телекомунікації); 3) сприяння загальній участі (країни, що досягли успіху у використанні потенціалу ІТ, можуть сподіватися на подолання перепон, що, звичайно, виникають у процесі розвитку інфраструктури, та вирушити назустріч ефективнішій реалізації своїх цілей, на зразок скорочення бідності, охорони здоров'я, покращання санітарних умов, освіта, а також використання переваг швидкого зростання глобальної електронної торгівлі); 4) подальший розвиток (у створенні рамкових умов для розвитку ІТ і надалі відіграватимуть значну роль двостороння та багатостороння співпраця).

На виконання цих завдань група шукатиме шляхи до вжиття конкретних заходів у пріоритетних сферах:

- створення політичного, нормативного та мережевого забезпечення;
- покращання зв'язку, розширення доступу та зменшення його вартості;
- зміцнення людського потенціалу;
- заохочення глобальної е-торгівлі в Мережі.

У 2003 р. ООН прийняла Декларацію принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання в новому тисячолітті». Цією Декларацією проголошувався напрям використання потенціалу інформаційних та комунікаційних технологій для досягнення сформульованих у Декларації тисячоліття цілей розвитку, а саме: ліквідація крайньої убогості та голоду, забезпечення загальної початкової освіти, сприяння рівності чоловіків і жінок та розширення прав і можливостей жінок, боротьба з захворюваннями, сприяння екологічній усталеності й формування глобального партнерства з метою розвитку для забезпечення більш мирного, справедливого та процвітаючого світу. Документ підтвердив

норми, викладені в йоганнесбурзьких Декларації та Плані виконання рішень і Монтерейському консенсусі, а також в інших документах відповідних зустрічей у межах ООН.

Декларація встановлює такі основні принципи для «інформаційного суспільства для всіх»:

- важлива роль органів державного урядування й усіх зацікавлених сторін у сприянні застосуванню ІКТ з метою розвитку;
- інформаційна й комунікаційна інфраструктура – необхідний фундамент відкритого для всіх інформаційного суспільства;
- доступ до інформації та знань;
- нарощування потенціалу;
- зміцнення довіри та безпеки при використанні ІКТ;
- створення сприятливого середовища на національному та міжнародному рівнях;
- додатки на базі ІКТ: переваги у всіх аспектах життя;
- культурна розмаїтість і культурна самобутність, мовна розмаїтість й місцевий контент;
- свобода ЗМІ;
- етичні аспекти інформаційного суспільства;
- міжнародне та регіональне співробітництво.

У Європі серйозну увагу також приділяють формуванню інформаційного суспільства. У 1994 р. Європейське співтовариство віднесло завдання побудови інформаційного суспільства до найбільш пріоритетних. Уперше ЄС підтримало розробки в дослідженні нових інформаційних і комунікаційних технологій на початку 80-х років ХХ ст.

Європейська модель інформаційного суспільства відрізняється стратегією європейської інтеграції, поняттям «об'єднаної Європи», пошуками рівноваги між контролем держави й стихією ринку, динамічним поєднанням державних інтересів і прагнень приватного та корпоративного бізнесу. Характерними рисами європейської моделі виступають варіативність і політична спрямованість програм побудови інформаційного суспільства для різних країн, зумовлених новою європейською геополітикою, становленням інформаційної (інтелектуальної) економіки, різними можливостями постіндустріального розвитку. У межах європейської моделі вирізняють західноєвропейську, скандинавську, центральноєвропейську, східноєвропейську стратегії. Західноєвропейський підхід до ролі держави в процесі переходу до інформаційного суспільства викладено в Резолюції Європейського Союзу «Біла Книга. Зростання, конкурентоспроможність, зайнятість: виклики та стратегії ХХІ століття» (White Paper. The Challenges

and Ways Forward into the 21st Century. Brussels. 1993), у якій наголошується на важливості державного контролю в комунікаційній сфері (особливо над супермагістралями) з урахуванням переваг приватного сектору, у Директиві ЄС «Зелена Книга. Життя і працевлаштування в інформаційному суспільстві» (Green Paper. Living and Working in the Information Society: People First. European Commission. Brussels. 1996) та Рекомендації «Інформаційна магістраль для глобального суспільства» (Networks for People and their Communities. Making the Most of the Information Society in European Union. Brussels. 1996).

Європейська стратегія інформаційного розвитку регіону реалізувалася в глобальних проектах Ради Європи та ЄС протягом 1994–1999 рр.

Резолюції і документи Ради Європи присвячені різним аспектам становлення інформаційного суспільства у європейських країнах.

Європейська комісія в лютому 1995 р. заснувала Форум для обговорення загальних проблем становлення інформаційного суспільства. 128 його членів представляють користувачів нових технологій, різні соціальні групи, постачальників змісту й послуг, мережних операторів, державні і міжнародні інститути. Завдання форуму – простежити процес становлення інформаційного суспільства в таких сферах, як вплив на економіку й зайнятість; створення соціальних і демократичних цінностей у «віртуальному співтоваристві»; вплив на суспільні, державні служби; утворення, перекваліфікація, навчання в інформаційному суспільстві; культурний вимір і майбутнє ЗМІ; стійкий розвиток, технологія й інфраструктура.

Надаючи пріоритетну роль інформаційній сфері економіки, стратегія Євросоюзу відзначається своєю відвертою соціальною спрямованістю. На відміну від США, де перевага надається технологічним аспектам інформаційної супермережі, у Європі увага акцентується на соціальному вимірі.

У 2000 р. Європейський Союз прийняв електронну доктрину: «e-Europe: An Information Society For All», в основі якої документи Європейської комісії – «Ініціатива e-Europe» та «Стратегія працевлаштування в інформаційному суспільстві». Головний наголос робиться на широкому впровадженні технологій Інтернету і відповідному культивуванні в населення європейських країн навичок, необхідних для існування в інформаційному суспільстві, та створенні умов (насамперед необхідної законодавчої бази), сприятливих для розвитку електронної комерції та інформаційних послуг.

Цей документ констатує, що Європа відстає від США в масштабах використання Інтернету у зв'язку з цілою низкою невирішених проблем, а

саме: дорогий та повільний доступ; недостатня комп'ютерна грамотність населення; невдалі адміністративні спроби введення нових послуг.

План Єврокомісії, що складається з 10 пунктів, ґрунтується на існуючих стратегіях ЄС і спрямований на створення «політичного імпульсу для просування Європейського Союзу вперед, до інформаційного суспільства».

Загальною проблемою становлення інформаційного суспільства у Європі стали розробки законодавчої бази для європейського кіберпростору. Стандартизація європейських програмних і телекомунікаційних технологій сприятиме їх конкурентоспроможності на інформаційному ринку. Головним чинником європейського ринку інформаційних послуг, зазначається в документах ЄС, стане вільна конкуренція, обмеження монополій, європейський вихід на світові ринки. Політика у сфері конкуренції – це головний елемент європейської комунікаційної стратегії, що має особливе значення для консолідації єдиного ринку та залучення приватного капіталу, необхідного для розширення інформаційної інфраструктури у Європі, створення всеєвропейської інформаційної магістралі EuroNet.

Якщо розглядати проблему формування інформаційного суспільства загалом, то специфіка сучасного моменту виражається в тому, що подальший прогрес інформаційних і телекомунікаційних технологій залежить не стільки від проривів власне в технологіях, скільки від того, як швидко будуть пристосовані до нових реалій старі норми, що регулюють традиційно різні сектори, – телекомунікації, телебачення та інші засоби масової інформації. Найбільш кваліфікованою відповіддю на нові вимоги, запропоновані до регулювання інформаційної сфери, представляється новий закон про телекомунікації в США (лютий 1996 р.).

Багато країн мають національні програми інформатизації, які враховують місцеві особливості та умови. При створенні та реалізації таких програм слід спиратися на досвід провідних країн світу, беручи до уваги їх досягнення та недоліки, відображаючи в них існуючі та перспективні тенденції інформатизації» *(Кісілевич-Чорнойван О. М. Міжнародне інформаційне право. – К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. – С. 39 – 46).*